

SREDNJA GRADBENA, GEODETSKA IN EKONOMSKA ŠOLA
LJUBLJANA

organizator

SREČANJA UNESCOVIH ŠOL
SLOVENIJE

na dvodnevni delavnici

JEZERO JE

JEZERA NI

VAROVANJE NARAVNE IN KULTURNE DEDIŠČINE

v vasi Dolenje Jezero pri Cerknici 4. in 5. maja 2001

v sodelovanju z
NEC

NOTRANJSKIM EKOLOŠKIM CENTROM

RASTLINSKI IN ŽIVALSKI SVET
GEOGRAFSKE VSEBINE
KULTURNO-ZGODOVINSKE VSEBINE
AVTOHTONA ARHITEKTURA
TURIZEM IN POTREBE OKOLIŠKEGA PREBIVALSTVA
PRESIHAJOČA JEZERA IN NJIHOVA OKOLJA PO SVETU

V vasi Dolenje Jezero ob Cerknškem jezeru je Srednja gradbena, geodetska in ekonomska šola iz Ljubljane priredila dvodnevno srečanje Unescovih šol Slovenije. Okoli petdeset mladih in njihovih mentorjev je ob pomoči Notranjskega ekološkega centra in domačinov v najlepši učilnici – pokrajini Cerknškega jezera – skušalo oblikovati svojo vizijo trajnostnega razvoja tega izjemnega območja Slovenije. V konkretnem prostoru in spoprijemajoč se s konkretnimi zankami razvoja, smo na našem srečanju udejanjali štiri temeljne Unescove cilje vzgoje in izobraževanja: učiti se, da bi vedeli, učiti se, da bi znali delati, učiti se, da bi znali živeti v skupnosti in učiti se biti.

PROGRAM

Petek, 4. maj

- 10.00 - 10.15 Zbor vseh udeležencev in pozdrav organizatorjev pred muzejem Jezerski hram v vasi Dolenje Jezero pri Cerknici
- 10.15 - 10.45 Malica na turistični kmetiji Levar
- 10.45 - 11.00 Razdelitev po skupinah
- 11.00 - 12.00 Namestitev na turističnih kmetijah v okolici jezera
- 12.00 - 14.00 Predavanje o zavarovanih območjih, predstavitev tujih izkušenj pri vzpostavljanju njihovega celostnega razvoja (izvaja NEC - Notranjski ekološki center v muzeju Jezerski hram)
- 14.00 - 16.00 Ogljed makete Cerknškega jezera in vožnja z lojtrnikom (NEC)
- 16.00 - 18.00 Kosilo v dveh skupinah na kmetiji Levar
- 18.00 - 19.30 Predstavitev pripravljenih materialov sodelujočih šol in navodila za terensko delo
- 19.30 - 20.00 Predstavitev kraja s kulturnim programom (pripravi NEC z domačini iz Cerknice in okolice)
- 20.00 - 22.00 Večerja na kmetiji Levar

Sobota, 5. maj

- 8.00 - 8.45 Zajtrk
- 9.00 - 12.00 Zbor pri muzeju Jezerski hram, nato delo skupin na terenu
- 12.30 - 13.30 Kosilo
- 13.30 - 16.00 Delo po skupinah - priprava poročil
- 16.00 - 18.00 Zaključna prireditev - seznanitev krajanov in gostov z rezultati delavnice, kulturni program in pogostitev ob zaključku.

RASTLINSTVO IN ŽIVALSTVO

Skupina se je ukvarjala s spoznavanjem rastlinskega in živalskega sveta na Cerkniškem jezeru. Pripravljati smo se začeli že jeseni. Najprej smo se preko literature seznanili s Cerkniškim jezerom kot življenjskim prostorom različnih živalskih in rastlinskih vrst. Ugotovili smo, da tam najdemo zelo različne habitate: odprto vodo, vlažne travnike, trstišča, barje, grmišča, travnike - in zato tudi različne živalske in rastlinske vrste. Ker je to območje

znano po veliki biološki pestrosti, smo se podrobneje lotili le spoznavanja značilnih in redkih vrst.

Med rastlinami tam raste tudi mesojeda OKROGLOLISTA ROSIKA, ki je na seznamu svetovno ogroženih vrst in je pri nas zaščitena. Značilno za to območje pa je še TRSTIČJE.

Pri spoznavanju živali smo se omejili na ptice, kajti to področje je uvrščeno na seznam pomembnih območij za ptice IBA. Pomembno je zato, ker se tu pojavljajo svetovno ogrožene vrste. Tu gnezdi KOSEC, na jezeru se prehranjuje OREL BELOREPEC, opazujemo pa lahko še mnoge druge vrste.

Podali smo se na teren, kjer smo ptice opazovali pod vodstvom ornitologa. Žal nekatere ptice že izginjajo, zato nas je zanimalo, kaj jih ogroža in kaj lahko storimo, da bi jih zaščitili. Ogroža jih kmetijstvo z uporabo mehanizacije, ogrožajo jih pesticidi, monokulture, pa tudi izginjanje starih vrst sadnega drevja ...

KAJ LAHKO STORIMO?

Pticam bomo pomagali:

- s poznim košenjem,
- z ohranjanjem sadovnjakov
- z visokodebelnimi drevesi,
- z izogibanjem velikim površinam monokultur,
- z ohranjanjem grmovnih robov med njivami.

Sodelovali smo: Urša Gutnik, Sanela Fortuna, Tina Markič, Anja Urbas, Mitja Eržen, David Vogelj, Urban Žaže, Katja Šivec, Dejan Dekleva, Anja Obreza in Ana Vošank
Mentorica: Barbara Lamut, prof.

Temeljni cilj, ki smo si ga zadali v geografski skupini, je bil ugotoviti, katere človekove dejavnosti naj se ob upoštevanju trajnostnega razvoja in varovanja narave v prihodnje razvijajo ob in na Cerkniškem jezeru in katere naj se prepovejo, oziroma naj se razvijajo pod strogimi naravovarstvenimi pogoji.

Že pred srečanjem v Cerknici smo oblikovali seznam dejavnosti, ki so najpogosteje prisotne v slovenskih jezerskih pokrajinah. Kot vir smo uporabili knjigo Petra Firbasa Vsa slovenska jezera, ki je pravi leksikon informacij o slovenskih jezerih. Z zelo obširnega seznama smo črtali tiste dejavnosti, ki jih na Cerkniškem jezeru ne moremo razvijati zaradi njegove specifične lastnosti – presihanja vode. Na srečanju pa smo po razgovorih v skupini in z domačini ter po vodenem ogledu terena in ob razlagi ornitologa in jamarja seznam dejavnosti še skrčili. Mladi raziskovalci smo bili nad pokrajino navdušeni in sklenili smo, da je potrebno njeno neokrnjenost in enkratnost z razumnim ravnanjem tudi v prihodnje skrbno varovati.

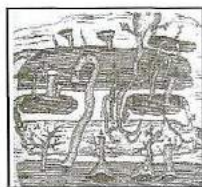
Kaj lahko storimo?

- Prepovedali bi plovbo z motornimi čolni po jezeru in vožnjo z avtomobili ob jezeru.
- Pred vasjo Dolenje Jezero bi uredili parkirišče in poskrbeli za prevoz z lojtrniki, kolesi in konji. Namesto sodobnih čolnov predlagamo uporabo tradicionalnih lesenih, ki bi jih izdelovali in izposojali domačini. Domačini bi lahko izposojali tudi stare drsalke, s katerimi bi obiskovalci drsali po jezeru vsaj nekaj zimskih dni. To bi bilo zanje zagotovo pravo doživetje.

Bili smo izredno strogi in odgovorni upravljalci s prostorom, kajti le tako bomo lahko ohranili ta izjemen in enkratni košček sveta - v veselje vseh njegovih uporabnikov: rastlin in živali ter domačinov in obiskovalcev.

Sodelovali smo: Luka Andolšek, Miloš Cekić, Andraž Miculinič, Helena Kavčič in Polona Smogavec
Mentorica: Maja Besednjak, prof

VALVASOR ♦ Ker pri Cerknškem jezeru ne moremo mimo polihistorja Valvasorja, se nam je zdelo pomembno opozoriti nanj z vidika njegovega sodelovanja z institucijo svetovnega pomena pa tudi zato, ker se je že v svojem času zavedal, da se je potrebno povezovati, ko gre za vedenje o okolju in svetu, v katerem živimo, in da je potrebna povezanost z naravo. Na osnovi ohranjene korespondence z Royal Society v Londonu smo lahko ovrednotili Valvasorjev mednarodni pomen in opozorili na to, da je svojo domovino že pred več kot tristo leti predstavil svetu. Njegov opis Cerknškega jezera so prebrali na seji družbe 14. decembra 1687, svetovno znani astronom Halley pa je praktično prikazal polnjenje in praznjenje jezera. Na osnovi tega opisa so Valvasorja izvolili za člana Royal Society – postal je četrti človek v takratni Avstriji, ki ga je doletela ta čast.

ETNOLOGIJA ♦ Še bolj zanimivo je bilo delo na terenu. Iskali smo že znane legende in pesmi o jezeru, proučevali smo življenje ljudi v preteklosti in ga s pomočjo ankete in pogovorov z domačini primerjali z današnjim. Oblikovali smo nekaj predlogov, kako kulturno dediščino uporabiti tudi v današnjem času.

Dijaki so našli tri legende o nastanku jezera:

O Cerknškem jezeru, Za jezero je kriva grofica in Ljubezen sredi sovraštva, ki se pojavlja v še dveh različicah. Pesmi, ki bi bile posebej vezane na Cerknško jezero, domačini ne poznajo, navajajo le pesem z naslovom Preljubo Cerknško jezero. Od gospodarskih dejavnosti so se ohranile samo nekatere, orodja pa domačini še hranijo. Anketa je tudi pokazala, da se običaji ne razlikujejo dosti od drugih v Sloveniji.

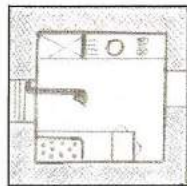
- Oblikovali smo nekaj predlogov, kako bi kulturno dediščino uporabili danes. Ker je v vasi precej opuščeni hiš, smo si zamislili, da bi bilo mogoče kakšno preurediti v muzej v naravi. Hišo ali posest bi sanirali in opremili s pohištvo in orodji iz preteklosti. V njej bi lahko ob večerih potekale ure spoznavanja ljudskih pesmi in legend ter družabna srečanja ob domači kulinariki. Pozimi bi lahko, glede na to da imajo domačini tudi po petdeset parov drsalk, pripravili drsanje na starih drsalkah in v starih oblačilih.

Sodelovali smo: Don Damjanovič, Tomaž Zupan, Milanka Čučić, Katja Gale, Natalija Zgonc, Martina Oblak, Tina Vodopivec in Matic Zadnik
Mentorica: Marjana Pezdirc-Kolnik, prof.

AVTOHTONA ARHITEKTURA

V skupini smo bili štiri dijaki. Na raziskavo smo se pripravljali več tednov in vsak teden smo nekaj postorili. Šli smo v knjižnico in si sposodili knjigo P. Fister: Umetnost stavbarstva na Slovenskem. Pregledali smo vse, kar piše o Cerknici in napisali delno poročilo. Pregledali smo tudi druge knjižnice iz naših domačih krajev, vendar viri niso bili ustrezni.

V aprilu smo obiskali Cerknico. Posneli smo nekaj stavb, pripravili posnetke na listih in začeli sestavljati brošuro. Skicirali smo tlorise, nato pa vanje vnašali različne predloge drugačne notranje ureditve.

Veliko veselja smo imeli s pripravo na delavnico. Ko smo se vsi zbrali v vasi Dolenje Jezero, smo se seznanili s skupinami iz drugih krajev Slovenije in se domenili za delo.

Priključila so se nam štiri dekleta iz Nove Gorice. Najprej smo se pogovorili o tem, da je arhitektura umetnost prostora in se izraža z risbo. Nato so fantje premerili stavbe, dekleta pa smo te stavbe narisala s črto v perspektivi. Pogovarjali smo se s prebivalci, ki jih je zanimalo, kaj bi lahko iz teh stavb nastalo. V tlorise smo narisali garsonjere, mala turistična stanovanja.

Ugotovili smo, da so gospodarska poslopja v okolici jezera lesene konstrukcije iz tramov, obite z deskami. Le-te bi pozidali, uporabili bi isti obod stavb in ohranili iste višine streh. Naselje bi obdržalo isto število in obliko hiš, dobilo pa bi novo vsebino. Barvo streh predlagamo sivo, ker so tudi obstoječe strehe sive.

Na zaključni prireditvi smo predstavili naše ugotovitve in predloge, ki so se nam zdeli najprimernejši za bodočo uporabo teh objektov.

Sodelovali smo:

Primož Debeljak,
Aleš Križanec,
Denis Omanovič,
Edmin Smajlovič,
Ana Plesničar, Petra Merljak,
Sabina Šoštarič in Nika Dragolič
Mentorica: Alenka Sovinc, prof.

TURIZEM V CERKNICI IN OKOLICI

Prvi del našega raziskovalnega dela je bilo proučevanje pisnega gradiva o Cerknici in njeni okolici, v drugem delu pa smo se lotili raziskave med domačini.

Cerknica je bila omenjena že leta 1040. S prihodom prvega župnika Leopolda leta 1261 se je ta kraj na Notranjskem še bolj uveljavil in razvil. Redke so dežele s tako pomembnim imenom, kot je Notranjska. Zamaknjena je v lastno notranjost, je dežela jam, voda in gozdov ter neprecenljivega bogastva živalstva in rastlinstva.

KAJ LAHKO CERKNICA Z OKOLICO PONUDI DANES?

Glavne možnosti razvoja turizma daje jezero s svojimi naravnimi danostmi in možnostmi rekreacije, ki se lahko ob primerni izrabi uvrstijo v sam vrh turistične ponudbe.

Cerkniško polje nudi številne zanimivosti, kot so:

- kraške jame, brezna, ponori, estavele, kraški travniki, trstičja, barje, grmišča, gozdovi in polja za raziskovanje in proučevanje,
- bogat živalski svet; predvsem ptice, za opazovanje pod vodstvom ornitologov in drugih skrbnikov narave.

Rezultati ankete:

1. na vprašanje, katere prednosti prinaša turizem kraju, so domačini večinoma odgovorili: dopolnilni zaslužek, zaposlitev, ohranjanje tradicije;
2. na vprašanje, katere slabosti utegne prinesiti, so odgovorili: onesnaževanje okolice, neorganiziran obisk, poseganje v lastnino domačinov;
3. na vprašanje, katere so glavne zanimivosti in privlačnosti za obiskovalce, so se odločili: tradicionalno žegnanje, značilna vaška paša, presihanje jezera, živa kmečka vas in neokrnjena narava;
4. na vprašanje, kaj lahko pripravijo za obiskovalce, so odgovorili: prikaz delovanja Cerkniškega jezera na obstoječi maketi, vožnjo z lojtrnikom, kulinarne posebnosti, opazovanje ptic, medvedov in srnjadi, ribarjenje, čolnarjenje, deskanje, kopanje, sprehode, pohodništvo, kolesarjenje, obiskovanje jam, prikaz domačih opravil in zlasti ježo na konjih, ki postaja v zadnjem času vse bolj cenjena medicinska terapija za različne bolezni in poškodbe.

Sodelovali smo: Peter Žnidaršič, Tanja Plazovnik, Breda Marn, Martina Zigmund, Selvin Hušidič, Simona Žnidar, Jure Mramor, Aleš Simšič, Tjaša Feldin in Kaja Horvat
Mentor: Peter Zidar, prof

PRESIHajoČA JEZERA IN NJIHOVA OKOLJA PO SVETU

V skupini smo se najprej posvetili Cerkljiškemu jezeru najbližjim Pivškim jezerom in se nato usmerili na Dinarski kras. Izmed vseh znanih oblik kraškega reliefa, ki jih

najdemo na tem območju, smo natančneje proučili kraška polja: Popovo, Livanjsko, Kupreško ter Imotsko polje, sredi katerih so ponekod v preteklosti nastala kraška jezera. Med njimi so manjša Imotska jezera – Crveno jezero, Plavo jezero in jezero Galipovac – ter največje jezero Dinarskega krasa – Skadarsko jezero. Raziskovali smo njihov rastlinski in

živalski svet in pomen teh območij za življenje tamkajšnjih prebivalcev. Odkrili smo divje golobe na rdečih skalah Crvenega jezera, globoke razpoke na dnu Plavega jezera, ki napajajo jezero iz podzemnih izvirov, poleti pa se spremenijo v požiralnike, skozi katere jezero ob pomanjkanju padavin začasno izgine.

Tudi Skadarsko jezero se odlikuje po mnogih posebnostih. Na dnu jezera so odprtine, ki jih domačini imenujejo 'oka', skozi katere ob deževnem vremenu v jezero bruha voda. Za plitvi del jezera - Humsko blato - je značilna bujna vegetacija, v največji globini, ki okoli odprtine 'Raduško oko' doseže 60 metrov, pa živi veliko vrst rib, med njimi tudi jegulja. Ob jezeru in na njem živi pernata divjad.

Območja presihajočih jezer imajo povsod po svetu veliko skupnega. Njihovi ekosistemi so zelo občutljivi, tam živeče rastline in živali so življenjsko odvisne od količine vode v jezerih. Okoliško prebivalstvo si nikjer ni povsem enotno glede tega, kako ravnati s svojim okoljem. Ob tem ko bi eni radi podzemne izvire zamašili in s tem pridobili nove površine za poljedelstvo, si drugi želijo več ribolova oziroma – naravovarstveniki – ohranjanje neokrnjenega habitata. Takšna je situacija na območju Malih jezer Playa v Nebraski, na kraških poljih južne Kitajske pa je sploh vse preveč podrejeno poljedelstvu.

Kraška oziroma presihajoča območja so tudi Dobrdojsko jezero na slovensko-italijanski meji, jezero Banyoles v Kataloniji, ravnica Pantanal v Braziliji, Narodni park Nullarbor v Avstraliji in druga. Marsikje je odnos do teh okolij tudi preveč podrejen turizmu, ki ima zanje škodljive posledice. Osnovna ugotovitev naše skupine je bila, da je treba tam živeče ljudi poučiti, zakaj je dobro čim manj

posegati v naravo, in potem skupaj z njimi vztrajati pri iskanju naravi bolj prijaznega življenja oziroma preživljanja prostega časa.

Sodelovali smo: Sabina Kandić, Kristjan Rebolj, Mateja Stražišar in Jasmina Velagić
Mentorica: Nevenka Likar Žužek, prof.

ŽELELI BI POVEDATI ŠE TO ...

Pri zbiranju gradiva so nam z nasveti pomagali: Prirodoslovni muzej iz Ljubljane, Notranjski muzej Postojna, Inštitut za raziskavo Krasa pri SAZU s sedežem v Postojni, Oddelek za biologijo Bitechniške fakultete v Ljubljani, Gozdno gospodarstvo Postojna in knjižnica Oddelka za geografijo Filozofske fakultete v Ljubljani.

Na srečanju so sodelovali dijaki, dijakinje in mentorji naslednjih šol: OŠ Griže (Kaja Horvat, Tjaša Feldin, *Sonja Turšek, prof.*), OŠ Cerknica (Sabina Šoštarič, Nika Dragolič, Katja Sivec, Dejan Dekleva, Anja Obreza, Ana Vošank), Gimnazija Škofja Loka (David Vegelj, Mitja Eržen, *Ivica Krek, prof.*), Gimnazija Nova Gorica (Tina Vodopivec, Petra Merljak, Martina Oblak, Ana Plesničar, *Neda Perko, prof.*), Gimnazija Jožeta Plečnika (Matic Zadnik), Dijaški dom Lizike Jančar (Helena Kavčič, Polona Smogavc in *Breda Brglez ter Viktor Brglez, prof.*), Gimnazija Ravne na Koroškem (Urban Žaže, Tanja Plazovnik in *Renata Boštjan, prof.*)

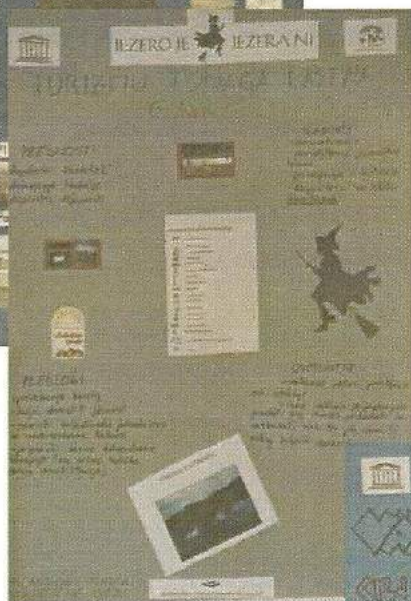
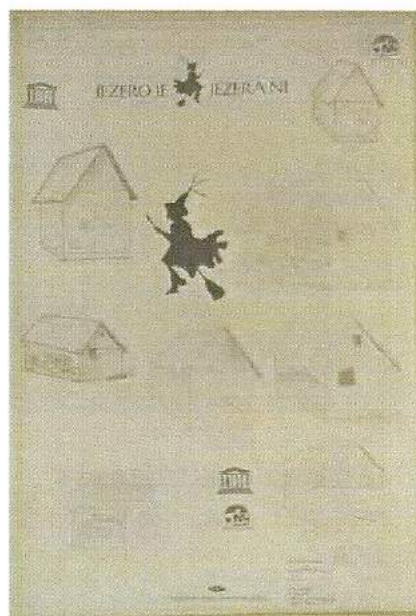
Zaključne prireditve so se poleg domačinov iz Cerknice udeležili: župan Občine Cerknica g. Valentin Schein, nacionalna koordinatorica mreže Unescovih šol Slovenije ga. Alenka Aškerc Mikeln, predsednik Turistične zveze Slovenije dr. Marjan Rožič in predsednik Slovenskega odbora za Unesco prof. dr. Stane Pejovnik.

Prijeten kulturni program so nam pripravili pevski zbor Jezerke in učenci osnovne šole iz Cerknice.

10

Na zaključni predstavitvi smo se predstavili tudi s plakati. Po končani delavnici smo jih razstavili najprej v šoli gostiteljici, nato pa so gostovali še v drugih šolah udeleženkah srečanja

Med iskanjem informacij na Internetu smo odkrili veliko organizacij, ki se z ohranjanjem narave ukvarjajo na mednarodni ravni. O naši delavnici smo obvestili Unescove šole v BiH in pričakujemo izmenjavo znanj in izkušenj z dijaki iz okolice Imotskega, Skadarja in od drugod, morda tudi kakšno medšolsko izmenjavo dijakov. Iz tujine se nam je odzvala ustanova Environment Australia, Department of the Environment and Heritage, in nam poslala prospekte o jezerski pokrajini Willandra, ki je vpisana v seznam svetovne naravne dediščine. Z dopisovanjem preko elektronske pošte nadaljujemo.

Wetlands-water@iucn.org

Amila.terzimehic@bih.net.ba

ured@znanost.hr

www.oneearth.org

ramsar@hq.iucn.org

whedition@unesco.com

www.ddgi.es/espais/ibanyole.htm

itp.pivka@siol.net

notranj.ekol-c@guest.arnes.si

Vsem sodelujočim se zahvaljujemo in UNESCO-ve šole Slovenije vabimo na nadaljevanje naše delavnice, ki bo v aprilu 2002 zopet ob Cerkniškem jezeru.

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization

The MAB Programme
People living in and caring for the biosphere

news and events

Environmental Education

UNESCO's MAB programme

MAB
Biosphere Reserves

Projekt je vodila Marjana Pezdirc Kotnik
 Koordinatorica za Unesco na SGGES: Nevenka Likar Žužek
 Ravnatelj: Peter Planinc
 Direktorica NEC: Ljiljana Mahne
 Grafično oblikovanje: Rado Likar

SREDNJA GRADBENA, GEODETSKA IN EKONOMSKA ŠOLA
LJUBLJANA
Dunajska c. 102
1000 LJUBLJANA

Tel.:(01)-5341-071
Fax: (01) -5341-377
sges@guest.arnes.si